

1) аудіювання як вид мовленнєвої діяльності виступає одним з головних факторів навчання іншомовного спілкування, передбачаючи формування аудитивних навичок та вмінь, а також удосконалення механізмів рецептивного плану;

2) успішність аудіювання залежить: 1) від самого слухача (рівня розвитку у нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу тощо), його індивідуально-психологічних особливостей; 2) від мовних особливостей аудіотексту та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням особистості; 3) від умов сприймання аудіо тексту;

3) опори та орієнтири в навчанні аудіювання не лише знімають труднощі різного характеру, але й визначають успішність навчання цього виду мовленнєвої діяльності;

4) при навчанні аудіювання необхідно спиратися на ті особливості особистості, які відіграють суттєву роль у процесі сприйняття мовленнєвого повідомлення (досвід та спрямованість особистості). Крім того, слід враховувати фактори, що полегшують аудіювання: ритміку, паузацію, мелодику – складники інтонації; можливість зорового контакту із співрозмовником; використання позамовних засобів та опори на ситуацію.

Перспективу подальшого дослідження ми бачимо в аналізі етапів навчання аудіювання та розробці комплексу вправ для формування мовленнєвих навичок і розвитку вмінь аудіювання.

Список використаних джерел

1. Елухина Н.В. Преодоление основных трудностей понимания иноязычной речи на слух как условие формирования способностей устно общаться / Н. В. Елухина // Иностр. языки в школе. – 1996. – №4. – С. 25-29.
2. Елухина Н.В. Обучение слушанию иноязычной речи / Н. В. Елухина // Иностр. языки в школе. – 1996. – №5. – С. 20-22.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої]. Вид. 2-е, випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе: учебное пособие для студентов педагогических колледжей / [под ред. В.М.Филатова] / (Серия «Среднее профессиональное образование»). – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 416 с.
5. Richards J.C. The Context of Language Teaching / J. C. Richards. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 228 p.

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами аудіювання як одного з чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Основна увага зосереджена на аналізі об'єктивних і суб'єктивних труднощів аудіювання.

Ключові слова: аудіювання, мовленнєва діяльність, об'єктивні і суб'єктивні труднощі.

Summary. The aim of the article is to tackle the problems of audition as one of the four types of the linguistic activity. The main accent is made upon the analysis of the objective and subjective difficulties of audition.

Key words: audition, linguistic activity, objective and subjective difficulties.

УДК 811.161.2'373'38

Свідрук О.О.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В МЕТАФОРИЧНИХ КОНСТРУКЦІЯХ У СУЧАСНИХ ТЕКСТАХ

«Термін (лат.) – 1. Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [11].

Дослідженням щодо функціонування термінологічної лексики у художньому стилі займалися: Єрмоленко С.Я., Дядюра Г.М., Єщенко Т.А., Озерова Н.Г., Синиця І.А.

Метою нашої статті є виявлення використання авторами сучасних творів термінологічної лексики, з'ясування мети цього прийому та ефекту, соціальної адаптації характеристик героїв аналізованих творів.

На відміну від слів загальної лексики, які часто є багатозначними та мають емоційний відтінок, терміни в межах сфери застосування однозначні й позбавлені експресії.

На сучасному етапі розвитку української літературної мови терміни набули можливості виходити за межі спеціальної літератури й нехудожніх стилів, метафоризуватися, що зближує їх із загальноживаними словами. Зазначимо, що в семантичній структурі терміна – елемента метафоричної конструкції, відбуваються зміни, які ведуть до виникнення елементів нового значення. Пряме, основне значення, ускладнюється і сприймається вже як переносне, контекстуальне. Джерелом образності є взаємодія в одному термінослові двох типів лексичних значень – прямого і контекстуального. Щодо експресивного навантаження новостворених авторських метафор з включенням термінологічної лексики, то їх «ефективність» досягається завдяки тому, що вони завжди апелюють до основного значення терміну, викликаючи при цьому певне уявлення.

Метафора є одним із основних засобів створення мовної картини світу. Оскільки форма та зміст співвідносні, мовна картина світу впливає на асоціативну форму відображення дійсності. Вона є одним із найпотужніших засобів впливу автора на свідомість читача. Метафора, як правило, дає інформацію про створення суб'єкта мовлення ставиться до позначуваного об'єкта.

«Метафора – атрибут художнього мовлення, де вона бере участь у створенні індивідуально-авторського бачення світу» [8, 5].

Метафора – це свого роду дзеркало, в якому незалежно від будь-яких симпатій та антипатій відображається національна свідомість на певному етапі розвитку суспільства. Людина не тільки висловлює свої думки за допомогою метафор, але й мислить метафорами, створює за допомогою метафор той світ, в якому живе. За семантикою метафор можна вивчати політичну, економічну та соціальну історію країни, проаналізувавши поширеність тих чи тих метафоричних моделей, – скласти уявлення про ситуацію, в якій вона опинилась. Метафора показує, як картина світу відображається у суспільній свідомості. Це дозволяє розглядати метафору як свого роду мікромодель індивідуального бачення світу.

Метафора – найпоширеніший троп, який розкривають суть чи особливості одного явища, предмета через перенесення на нього схожих ознак і властивостей іншого явища, предмета [6, 110]. В основі метафоризації може лежати схожість ознак предметів: кольору, форми, об'єму, призначення, стану, процесу. Метафора зазвичай визначається як приховане порівняння, яке здійснюється шляхом використання назви одного предмета стосовно іншого, за допомогою чого виявляється якась його важлива риса. Метафора може виконувати дві функції – характеристичну і функцію номінації.

Неодноразово для створення сатиричного ефекту при описуванні внутрішнього стану суспільства чи людини автори використовують термінологічну лексику: «У нас все суспільство – аморфні напівпровідники. З елементами пам'яті. Навіть не з пам'яттю, а всього лиш з її елементами» [5, 90]. Читачеві без спеціальної підготовки важко зрозуміти задум автора. Лише звернувшись до лексичного значення термінів, можна зрозуміти про яке ж суспільство веде мову автор: *аморфний* (гр.) – «1. хім., геол. Який не має кристалічної будови; 2. книжн. Безформний, розпливчатий, нечіткий» [1]; *напівпровідник* – «матеріал, електропровідність якого має проміжне значення між провідностями провідника та діелектрика і відрізняються від провідників сильною залежністю питомої провідності від концентрації домішок, температури і різних видів випромінювання» [9]. Тепер ми розуміємо, що використовуючи метафору «аморфні напівпровідники», автор акцентує на тому, що суспільство в нашій державі пасивне, не має власної волі, здатне лише сприймати те, що з ним роблять, не прагнучи до змін. Про байдужість та несвідомість у діях свідчить використання терміну *сомнамбулізм*: «Якось після роботи фея фуршетів запросила мене до себе. І я пішов. Я взагалі тепер деякі речі роблю *сомнамбулічно*. Сомнамбулічно її поцілував. Сомнамбулічно попестив» [5, 141]. «Сомнамбулізм – те саме, що лунатизм. Лунатизм – хвороба, яка виявляється у несвідомих діях під час нічного сну; сомнамбулізм» [2, 497]. Варто зазначити, що використання терміну перед кожним дієсловом, наголошує на байдужості героя до виконання дій, які вони називають. У прикладі: «*Гемоглобін знову заграв на щоках, Лідка кілька разів треновано стулила губи і випнула їх курячою гузкою, відновлюючи інтенсивність кольору без додаткового фарбування – Макс Фактор, косметика для професіоналів. Вирішила в суперечку не встрягати, а відтягнутися на повний зріст у Толіка Люмбага*» [7, 145], трактування метафоричного висловлювання *гемоглобін знову заграв на щоках* опосередковано пов'язане із лексичним значенням терміну *гемоглобін*, який трактується як «...складова частина червоних кров'яних тілець, яка забарвлює кров та бере участь у постачанні тканин організму киснем» [2, 177]. Тобто автор описує певну внутрішню боротьбу та надзвичайне внутрішнє схвилювання героїні твору, яке призводить до частого дихання, що спричиняє інтенсивніше наповнення організму киснем та викликає почервоніння на шкірі. Досить несподіваним є використання фармакологічного терміну *пантокрин* для характеристики внутрішнього напруженого стану героїні: «*Небавом вона, Нінон, зможе працювати фермою з вироблення пантокрину. Хоч тоді буде якийсь зиск з клятого Душмана*», – гірко посміхнулася Нінон» [7, 61]. Звернувшись до трактування терміну, з'ясуємо, що це «лікувальний тонізуючий препарат, що його добувають із пантів, і застосовується при гіпотонії, неврозах» [2, 702].

Авторам сучасних творів вдається використати термінологічну лексику навіть описуючи стосунки між чоловіком та жінкою: «*Занадтий забув про свій твердий рішенець, жартував, хизувався зірковими знайомими, красиво тринькав гроші, розпустив хвоста. Тіна приймала подачі. Але зійшла з корту після першого сету*» [7, 189]. У цьому прикладі ми натрапляємо на терміни «приймати подачу», «корт» та «сет». Можемо констатувати, що ці мовні одиниці походять із спортивної термінологічної лексики, а саме із тієї, яка стосується тенісу. Дослідивши тлумачення цих термінів: *подача* – «удар у деяких іграх з м'ячем (теніс, пінг-понг, волейбол); починає розіграш очка» [10]; *корт* – «майданчик для гри в теніс» [2, 457]; *сет* – «партія гри в теніс та в деякі інші спортивні ігри» [2, 1118], ми можемо констатувати, що у стосунках між героями велась свого роду гра «на витривалість», яка була не тривалою. Коли ж автор описує сексуальні стосунки між героями, вживає термінологію, пов'язану з електроенергією: «*Він зробив крок до Тіни, обійняв, знайшов вуста. Вона не пручалася. Втім не дуже й спалахувала. Так, у межах оцудливого користування електроенергією. А Занадтий заіскрив. Навіть трохи злякався, чи не згорять запобіжники*» [7, 192]. Цей прийом дозволяє читачеві відчути напруженість ситуації.

Використання криміналістичного терміну *згвалтування* (згвалтування – «суспільно небезпечне посягання на статеву свободу жінки, яке полягає у статевому акті із застосуванням фіз. насильства, погрози або з використанням беспорядного стану потерпілої» [4] стосовно комп'ютера вказує на несанкціоноване, насильницьке втручання для отримання інформації: «*Він зазирнув у свій комп'ютер: той мав вигляд незайманої дівчинки. Ірина Марківна стерла з його пам'яті все. Хоча, звичайно, хороший хакер за хороші гроші зможе його згвалтувати і отримати секрети справ його клієнтів, фінансові розрахунки, листування – офіційне і таємне*» [3, 144].

Натрапивши на використання медичного терміну *хоспіс* («... лікарня для смертельно хворих пацієнтів на останній стадії захворювання, основним завданням якої є полегшення страждання хворих» [2, 1351]), вбачаємо безвихідність, яку відчуває герой, а тому й сам автор, щодо своєї нації та держави: «*Нас називають націоналістами, націонал-патріотами. А де ж та нація, де патріоти? Цю ж націю вже фактично здали в історичний хоспіс. Хтось її ще провідує, а в більшості вже відсахнулися. Вона безнадійно хвора, вона так довго вмирає, декому вже й навкучило, тільки що не кажуть угорос: «Умираючи, умирай!»*» [5, 131]. У наступному прикладі відчувається протест автора проти так званої «свободи слова», яка в основному вбачає відсутність цензури на друковану інформацію та замовний характер основної її частини: «*Цензури немає. Натомість є її езультський різновид – темники. Тобто інструкції зверху, списки рекомендованих тем. Щось навіть гірше, ніж заборона. Інтоксикація слова, внутрішньовенне вливання брехні*» [5, 129]. Інтоксикація – «отруєння організму отруйними речовинами» [2, 402].

Цікавим і досить сміливим використовування театральної термінології для характеристики депутатської діяльності у парламенті: «*І лише в нашій країні цей процес (поділ керівних посад і комітетів) викликає нездоровий інтерес громадськості, позаяк Банкова і по-собачому віддани їй мас-медіа представляють роботу в парламенті як вертеп, а депутатів – як дурників*» [3, 18]; «*Політика – це великий ярмарок. Тут треба продавати і купувати, інакше – немає сенсу брати в цьому участь*» [3, 75]; «*Поки тиловики-списочники відсиджувалися в теплих офісах, лиш час од часу демонстративно приєднуючись до ескорту мандруючого лідера і розігруючи театральний спектакль борців-страдників, мажоритарники-фронтвики вкалували з п'ятої ранку до першої ночі – голодні, холодні, на грані нервового виснаження. В старих поламаних машинах (щоб виборець не подумав, що їхній кандидат надто великий пан), невиспані, немиті, облльовані своїми опонентами, шантажовані ...» [3, 16-17]; «*Парламентський театр заворожує, а глядачі синхронної політичної п'єси – чи то драми, чи комедії – водночас є акторами того самого спектаклю. А відчуття, що театральна політична дія в будь-який момент може перетворитися на гладіаторське криваве побійще, додає в кров адреналіну*» [3, 110]. «– Не пацюк, а Пупс. Я – Пупс! Але при цьому я – «прима» у нашому містечковому театрі, а ти – актор другого складу, навіть не другого, а ти – суфлер!» [3, 196]. У наведених прикладах ми спостерігаємо дещо іронічне сприймання місця дії та самої дії як фарсу.*

Отже, автори сучасних творів активно залучають термінологічну лексику до свого «інструментарію» у відображенні сучасної дійсності. Цей прийом базується на асоціаціях, які пов'язані зі значенням терміна. Вони виникають саме як результат застосування термінологічного поняття в не пов'язаній з даною термінологічною системою сфері людської діяльності. Підставою для такого перенесення терміна якраз і є близькість його значення до певних понять певної сфери людських стосунків.

Список використаних джерел

1. Аморфний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/36/53392/233814.html>

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Т. Бусел. – К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440с.
3. Гримич М. Егоїст: Роман. / М.Гримич – Львів: Кальварія, 2003. – 228с.
4. Згвалтування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/10680728/legal/zgvaltuvannya>
5. Костенко Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416с.
6. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посібн. / І.М. Кочан. – [2-ге вид., перероб. і доп.] – К.: Знання, 2008. – 423с.
7. Меднікова М. Тю!: Роман-фрістайл з елементами аерофотозйомки. / М.Меднікова – Львів: Кальварія, 2003. – 228с.
8. Метафора в языке и тексте / отв. ред. В.Н. Телия. – М. : Наука. – 1988. – 176с.
9. Напівпровідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Напівпровідник>
10. Подача [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Подача_\(спорт\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Подача_(спорт))
11. Термін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/36/53410/249136.html>

***Анотація.** Автори сучасних творів активно залучають термінологічну лексику у тексти своїх творів. У семантичній структурі терміна, коли він стає частиною метафоричної конструкції, відбуваються зміни, які ведуть до виникнення елементів нового значення. В основі метафоризації лежить схожість ознак предметів: кольору, форми, об'єму, призначення, стану, процесу.*

***Ключові слова:** термін, метафора, метафорична конструкція, загальна лексика.*

***Summary.** Authors of modern texts actively involve terminological vocabulary into their texts. When the terms becomes a part of metaphoric construction, some changes appear, which cause the appearance of elements with new meanings. The basis of metaphORIZATION is in the similarity of some features of the objects, such as colour, form, volume, destination, state, process.*

***Key words:** term, metaphor, metaphoric construction, common vocabulary.*

УДК 811.111'373.612.2

Сокальська Г. В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІСТЬ МЕТАФОРИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ У РОЗРІЗІ ЛОГІКО-СЕМАНТИЧНИХ АСПЕКТІВ

Концептуальний аналіз є головним методом моделювання структур уявлення знань у сучасній науці. Це пояснюється спрямованістю сучасної наукової парадигми до когнітивізму. Специфіка даного процесу в лінгвістиці відбивається в переорієнтації в плані когнітивного пояснення механізмів одержання ономазіологічної структури значення на основі зв'язку об'єкта найменування, поняття, концепту, слова, семантики й смислу. Це, на думку О.О.Селіванової, дає можливість когнітивно пояснити такі функціональні явища, пов'язані із вторинним означуванням, як метафоризація. Вони сприймаються як результат висвітлювання нових концепцій на базі наближення, вбудованості концептів або концептуальних ділянок [11, 27–28]. При цьому вторинне означування сприймається як головна когнітивна операція, за допомогою якої один тип об'єкта розуміється та сприймається в термінах об'єктів іншого типу. Незважаючи на давню історію цього методу (початок береться ще із середньовіччя) та розмаїття термінів (пропозиція, фрейм, схема, схемата, план, сценарій, скрипт та ін.), концептуальний аналіз має дві орієнтації – психологічну та логічну.

Згідно з першою орієнтацією концептуальний аналіз – це чуттєво-пізнавальна абстракція предметів і явищ, розумовий і психологічний образ об'єкта, різноsubстантна одиниця свідомості, що містить уявлення, образи, гештальти, поняття. Згідно з другою – концепт дорівнюється до логічного судження, дискретної одиниці свідомості, яка відображає предмет реально-